

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 2, 29 Февраля O'ZBEK-NEMIS XALQ FOLKLOR ERTAKLARIDAGI O'XSHASH OBRAZLARI

Termiz davlat pedagogika instituti Xorijiy til va adabiyoti fakulteti nemis tili
yo'nalishi talabasi

Sattarova Durдона Tavakkal qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek-nemis xalq folklor ertaklaridagi o'xshash obrazlar to'g'risida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: folklor, obraz, ertak, grimm ertaklari, susambil, oxshashliklar, ertak qahramonlari

“Ertaklar-yaxshilik kayetaklar”. Bu maqolni o'ramizda yoshligida eshitmagan insonning o'zi bolmasa kerak desam mubolaga qilmagan bo'laman. Hozirda biz innovatsion texnika rivojlangan asrda yashab kelishimizga qaramasdan, og'izdan-og'izga o'tib kelayotgan ertaklarga ehtiyojimiz hech ham yo'qolmagan. Sababi ertaklar bizning hayotimizda ajralmas o'rnini topgan. Kelajakda biz yanada rivojlanar ekanmiz ertaklarga bo'lgan ehtiyojimiz ham yo'qolmaydi. Nimaga deysizmi? Yuqorida keltirib otganimday, biz yoshligimizdan yaxshilikka bo'lgan umid yoki bo'lmasa qaysi bir manoda orzularimizning ro'yobini ertaklarda ko'ramiz, yoki biz mo'jizalarga ishonish hohishida bo'lganligimiz sababli ham, har doim hayotimiz davomida mo'jizalar qidiramiz uni topishga harakat qilamiz. Misol uchun, har bir ishning yaxshilik bilan tugashiga ishonamiz yoki bunga harakat qilamiz. Agarda yaxshilik bilan tugamagan ertagimiz hali tugamagan, uni hali oldinda davomi borligiga yaxshi yakun bilan tugashini kutamiz.

Xalq ertaklari har bir inson va butun xalq hayotida katta ahamiyatga ega.

Ertaklarning muhim roli shundaki, ular boshidan kechirgan barcha narsalarning

qimmatli ombori, o'tmishdagi hayot aksini abadiy saqlab qolgan ko'zgudir.

O'tgan asrning so'nggi yillariga kelib turk xalqlarining og'zaki badiiy ijodi

Yevropa mamlakatlari olimlarining diqqatini torta boshladi. Turkiy xalqlarining

qadimdan saqlanib qolgan urf-odatlarini, ananalari, adabiy ijodi g'arb olimlari tomonidan keng tadqiq etishni boshladi. Shu tariqa Sharq va G'arb o'rtasidagi adabiy aloqalarni o'rganish bugungi adabiyotshunoslikning ham muhim vazifalaridan biriga aylandi. G'arb va Sharq mamlakatlari madaniy munosabatlarining rivojlanishi badiiy tarjima, shu jumladan biz ushbu tadqiqotimizga manba sifatida jalb qilayotgan o'zbek folklor ertak janrlari namunalari nemis tiliga qilingan tarjimalariga qiziqishni ham kuchaytirdi.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 2, 29 Февраля

Olmon ertakshunoslari Aka-uka Grimmlar, V.Xauf va Andersenslarni ertaklari dunyo tillarining barchasiga tarjima qilingan va dunyo bolalarining sevimli qahramonlariga aylangan. Biz nafaqat o'zbek xalq ertaklarini, balki jahon ertaklarini maroq bilan oqiyimiz-u, shuni anglab yetamizki harbir ertaklarning xususiyatlari bir biriga oxshashiligi xalq hayoti, kurashi, tarixi, ruhiy olami, dunyo qarashi, urf-odatlar bilan chambarchas boglanikligini, yana bir muhim tomoni shundaki, insonlarga axloqiy va manaviy yoldosh bolib kelishidadir. Lekin hech ahamiyat berganmisiz, o'zbek xalq va jahon ertaklaridagi xattoki obrazlarning bir biriga o'xshashligini. Buning misolida men sizlarga bu maqolam davomida Aka uka grimmlar ertaklari bilan xalq ertaklarini solishtirgan holda talqin qilmoqchiman.

Agar biz nemis xalq ertaklari tarixini ko'rib chiqadigan bo'lsak va shu orqali ularni milliy adabiyot rivoji to'g'risida gapirsak, uning ikki yo'nalishi: og'zaki va yozma an'analarini tavsiflashdan boshlasak. Ertak doimo og'izdan og'izga o'tib takrorlanish yo'li bilan rivojlangan, natijada ertakning hech bir varianti asl holda qolmagan, sababi u ustida turli davlatda turli ijtimoiy qatlamlardan bo'lgan hikoyachilar ishlagan bo'lsa, yozib olingan variant o'zgarmas shaklini saqlab qolgan. U ertakning ma'lum bir vaqtda, lekin har doim ham nomi, hikoyachisi ma'lum bo'lmasa-da, noyob yozuvni aks ettirgan. U ertakning rivojlanishidagi madaniy-tarixiy nutqni, uning adabiy qabul qilingan vaqtini, tor ma'noda adabiyotga kiritilishini belgilaydi.

O'zbek xalq adabiyoti durdonalaridan "Susambil" ertagini, nemis adabiyoti Aka-uka Grim qalamiga mansub "Bremen mashshoqlari" ertaklarini taqqoslab tahlil qilib koramiz. Bu ikki o'xshashligi shundaki, ertak qahramonlari o'zining orzuyidagi mamlakatni topish maqsadida boshdan o'tkazgan sarguzashtlari haqida hikoya qiladi.

"Susambil degan mamlakat bor ekan. U joyda otning quyugi, suvning tinig'i mo'l ekan. Unda birov bilan birovning ishi ham yo'q, azob- uqubat, g'am yo'q, ovqat bisyor, qorning doim to'yib yuradi"- bu parcha ertak susambil ertak qahramonlarining orzuyidagi mamlakat haqida berilgan tarif bo'lsa, "Bremen mashshoqlari" ertagida esa:

"... der Eselmerkte, das skein gutter Wind wehte, life fort und machtesich auf den Wegnach Bremen: dort, meinteer, konnteerjaStadtmusikantwerden"

Bundan tashqari ikkala ertak qahramonlari ham hayvonlar obrazida talqin etilganligiga guvoh bo'lishimiz mumkin. Masalan susambil asarida: eshak, ho'kiz, tovuq, 2ta kalamush, ari obrazlarini uchratsak, "Bremen Mashshoqlar" ertagida esa quyida obrazlar talqin etilgan: eshak, it mushuk, xo'roz.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 2, 29 Февраля

Qo`shimcha qilib aytganda, nemis folklori xalq madaniyatini aks ettiruvchi jamoaviy asardir. Folklor deganda akapella, marosim lirik va dramatik qo`shiqlar, epik ertaklar, dostonlar, afsonalar tushuniladi. Germaniyada nemis xalqi ajdodlardan qolgan folklor janriga mehribon, ular madaniy merosni tarix prizmasidan ko`rib chiqadilar.

Qadimgi german protomitologiyasi

U miloddan avvalgi 5-asrdan keltlar va qadimgi dostonlar, afsonalar, xalq xurofotlari asosida rivojlangan. Bu davr haqidagi ma'lumotlar 13-asrdagi oqsoqol Eddaning dono Samundning xudolar va jasorat va kuchni ifodalovchi fantastik qahramonlar haqidagi she'riy matnlarida aks ettirilgan.

Nemis folklor qo'shiqlarida antik nemis va kelt she'riyati uchun xos bo'lgan alliterativ she'rlarda aks ettirilgan eng boy materiallarni to'pladi. Folbinlar, so'zlar, qahramonlarning harakatlarini tavsiflash yakuniy qofiyali satrlar bilan almashtiriladi. Ko'pgina syujetlar o'xshash hajviy va fojiali syujetlarni aks ettiruvchi takt va ritmsiz taqdim etilgan.

"Germaniya"

1-asr oxirida n. e. Tatsit qabilalarning etnografik tavsifini berdi, u erda mahalliy aholining kelib chiqishi haqida gapirdi. Nemis urushlari ishtirokchilarining suhbatlari, qadimgi Rim yozuvchisi Pliniy Elderning saqlanmagan asarlari asos qilib olingan.

Tacitus tasvirlangan:

keltlarning odatlari;

qabila tarkibi;

xalqning urf-odatlari va urf-odatlari;

yer osti dunyosini va bulutlar ortidagi xudolar.

O'rta asrlar va keyingi xalq amaliy san'ati

12-asr yilnomachisi Sakso Grammatik qadimgi german mifologiyasining syujetlarini to'plagan. 16 jilddan iborat "Daniyaliklarning harakatlari" turkumida o'rta asrlar Daniya mifologiyasi haqidagi asosiy ma'lumotlar mavjud. Muallif mamlakat va qisman Skandinaviya tarixini qadimgi davrlardan 12-asr oxirigacha tasvirlashga muvaffaq bo'ldi. Asl matn yo'qolgan, ammo ro'yxat va bitta test shaklida 4 ta parcha saqlanib qolgan. Omon qolgan nusxa O'rta asrlarda arxiyepiskop Birger Gunnensen tomonidan topilgan. Har doim german qabilalari qahramonlar haqida qo'shiq va ertaklar yaratgan.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 2, 29 Февраля

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yhati:

1. Xalqaro ijtimoiy fanlar ensiklopediyasi. / s / f). Bilimlar jamiyati. Entsiklopediya.com saytidan olingan.
2. STYLE, Brayton universiteti. (s / f). Bilimlar jamiyati. Style-research.eu saytidan olingan.
3. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Iqtisodiy va ijtimoiy masalalar bo'limi. (2005). Bilim jamiyatlarini tushunish. Nyu-York :: Birlashgan Millatlar.
4. Birlashgan Millatlar. (2016). Bilim jamiyatlari siyosati bo'yicha qo'llanma. Ar.unesco.org saytidan olingan.
5. Г.Исмаилова Роль произвольных действий и речи в развитии личности ребенка. Медицина, педагогика и технология: теория и практика. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=siXDQQgAAAAJ&authuser=1&citation_for_view=siXDQQgAAAAJ:Tyk-4Ss8FVUC
6. Tubella Casadevall, I. va Vilaseca Requena, J. (Coord.). (2005). Bilimlar jamiyati. Barcelona: Tahririyat UOC.